

характер цього протистояння як агресії з боку Російської Федерації. Підписанти цієї Декларації зійшлися на тому, щоб рекомендувати своїм церквам «утриматися від участі в протистоянні та не підтримувати його подальшого розвитку», тобто зайняти нейтральну позицію, яка вигідна Московському патріархату.

Православні й католики в Україні, як зазначається в цій Декларації, «потребують примиритися та віднайти взаємоприйнятні форми співжиття» (п.26). Очевидно, що такий модус-вівенді має базуватися на Баламандському Документі, вигідному Московському патріархату.

Побажання «подолання схизми між православними вірними в Україні на основі існуючих канонічних норм» (п.27) є надто розлоге і невизначене в еклезіальній практиці православних церков. Московська патріархія і Вселенська Константинопольська патріархія, як засвідчує історичний досвід, надавали окремим православним церквам автокефалію по-різному, по суті політично трактуючи цю проблему. І тому автокефалії не завжди здобувалися церквами згідно канонічним нормам.

А що стосується перспектив православно-католицького діалогу як важливого напряму Східної політики Ватикану, то вести його приречені в умовах глобалізації і поширення секуляризації сучасного світу як католицька, так і православні церкви, надаючи своїм міжконфесійним відносинам гнучкості й толерантності. Але йдеться про те, щоб заручниками цих відносин і об'єктом дискримінації не стали ні Українська Греко-Католицька Церква, ні Православна церква в Україні.

7. Людмила ФИЛИПОВИЧ, Анатолій КОЛОДНИЙ. Релігійна свобода і Церква Ісуса Христа Святих останніх днів: історія і логіка взаємин

В процесі вивчення історії мормонів стає очевидним, що поява та функціонування цієї Церкви тісно пов'язані із релігійною свободою.

Роздумуючи над історичними зв'язками між Церквою та релігійною свободою, прагнеш знайти, що стало відправним пунктом для особливого пошанування мормонами останньої. Перше, що кидається в очі, це прагнення мормонів мати такий устрій, такі закони, які б забезпечували можливість вільно сповідувати свої релігійні переконання. За це ЦІХСОД понесла великі втрати - і фізичні, і майнові, і моральні. Сторінки історії Церкви сповнені трагічними подіями, стражданнями людей, смертю багатьох своїх послідовників. І все це із-за відсутності свободи віровизнань. В результаті переслідувань Церква і тисячі її членів вимушені були постійно мігрувати, змінювати обжиті місця і сфери діяльності. Все це описано в джерелах, в художній літературі, в живописі, кіно. Написано тисячі досліджень, які переконливо доводять, чому мормони боролися і будуть боротися за свободу релігій, відстоювати право людей дотримуватися своєї віри. Про це більш повно пишуть автори цієї статті у своїй книзі «Церква Ісуса Христа Святих останніх днів в її історії і сьогодні», видрукуваній в 2016 році.

Відомо, що зовнішні переслідування зазнавали майже всі нові релігії, бо жодна з них не поставала мирно, із згоди досі пануючої чи державної влади. І лише з часом приходить розуміння, що причину трепетного ставлення мормонів до свободи релігії треба шукати у здатності людини вільно мислити і бути свободним у духовних справах. Саме ці якості стали тими підставами, які уможливили отримане засновником ЦІХСОД Божого одкровення. Без цієї внутрішньої свободи Дж.Сміта, через яку він вільно самовизначився та самореалізувався в сфері релігії, постання нової церкви було б неможливим. Дж.Сміт постав перед необхідністю визначитися, яка саме релігія або церква є істинною. Будучи внутрішньо вільною людиною, для якої «небеса вже не були зачиненими», в ситуації тогочасної американської багатоцерковності Дж.Сміт «... часто розмірковував про себе: «Що ж робити? На боці якої секти правда? Чи може вони всі помиляються? Чи може лише одна з них істинна? Як я можу знати про це?» (Свідчення Пророка Джозефа Сміта. – 1997. – С.2). Внутрішнє прагнення віднайти істину в борні між різними ідеями втілювалося в бажання відновити істинну церкву, забезпечивши їй незалежне від інших релігійних організацій

функціонування.

Джозеф Сміт вповні скористався своїм правом вільно сповідувати ті цінності, які він вважав найвищими, задовольняти свої релігійні потреби, здійснювати дії, вчинки у відповідності зі своєю релігійною орієнтацією. Більше того, йому, такому вільному у своєму віросповіданні, вдалося переконати в цьому своїх найближчих друзів, родичів, згодом - й інших людей, що стали його послідовниками. Але за свободу свого віросповідання Дж.Сміту прийшлося все життя боротися, утверджуючи і захищаючи це право. Можна сказати, що він - мученик свободи совісті, який заплатив своїм життям за торжество релігійної свободи.

Прикметно, що Дж. Сміт не тільки боровся за свободу для своєї релігії, але й відстоював права інших релігій. Справедлива свобода для себе неможлива без свободи для інших. Дж.Сміт відчув, що не зможе узгодити вчення різних церков, як неможливо досягнути єдності всіх релігій, не ущемляючи їх права. Тому єдино прийнятний шлях - це дозволити існування всіх наявних в США релігій, а це забезпечить визнання і відновленої Церкви Христа. Релігійна свобода стала внутрішньою причиною та зовнішньою умовою появи та існування нової церкви.

Для нас очевидно, що внутрішня орієнтація на релігійну свободу природно штовхає людину на очікування, плекання, а зрештою і створення сприятливих умов для зовнішнього прояву віри, для її спільнотної маніфестації, для можливості свідчення і переконання інших людей в правдивості своєї релігії. А це такий стан середовища, де панують загальні принципи свободи віросповідань, під якими розуміються рівність віруючих усіх конфесій перед законом – в правах і обов'язках, відсутність будь-якої дискримінації за віросповідним принципом.

Тому напрашується висновок: якби Дж.Сміт не був внутрішньо вільною особистістю, то й не постала б його Церква. А Церква не могла б існувати без внутрішньо вільних людей. Тому свобода, а не страх Божого покарання чи благоговіння перед волею Бога, на нашу думку, є ядром віри мормонів, основою їхнього релігійного вибору, фундаментом посвяченого Христу життя кожного.

В історії Церкви дискримінації в сфері свободи релігії прямо впливали на статус церкви та долю її членів. З дня своєї появи Церква мормонів у своїй діяльності постійно зустрічалася із прагненням інших релігійних течій, часто підтримуваних місцевою владою, обмежити її конфесійні вияви. Існуючі в Сполучених Штатах конфесії організовували різні перепони поширенню вчення Церкви ІХСОД, змушували мормонів із-за гонінь і переслідувань залишати свої помешкання, навіть збудовані ними цілі міста, і йти туди, де на деякий короткочасний термін вони одержували право на свободу своєї діяльності. І хоч мормонізм з'явився як відповідь Отця Небесного на питання Дж. Сміта, яка релігійна віра є істинною, а відтак він мав би негативно ставитися до інших релігійних вірувань людей, але нам невідомі приклади такої ворожості, скоріше навпаки: Церква завжди прагнула релігійної свободи (і не тільки для себе), і толерантності міжконфесійних відносин.

В одинадцятому члені свого Символу віри Дж. Сміт наголосив, що, залишаючи «за собою право вшановувати Всемогутнього Бога згідно з голосом нашої совісті», ми водночас визнаємо право за іншими вшановувати Бога так, «як їм заманеться, де кому забажається».

Ця настанова досі працює. В одному із своїх інтерв'ю Президент Гордон Хінклі сказав: «Я не бажаю ні з ким дискутувати. Я поважаю релігії кожного чоловіка і кожної жінки й шаную їх за бажання жити у відповідності до неї». Відтак, маючи таке багате різноманіття відносин і обставин в житті, ми повинні вживатися із відмінностями. Проте у важливих життєвих ситуаціях наша сторона цих відмінностей не повинна бути знехтувана або зневажена, хоча при цьому, як послідовники Христа, ми маємо жити мирно з іншими людьми, які не розділяють наших цінностей або не приймають вчень, на яких вони ґрунтуються».

Церква мормонів, відштовхуючись від пророцтв Дж.Сміта, не зупинилася в своєму розумінні релігійної свободи: вона поглиблює, розширює сферу відповідальності Церкви і кожного віруючого з цих питань.

Церква Ісуса Христа Святих останніх днів розглядає свободу віросповідання, а ширше - свободу совісті, як невід'ємне право людини, яке повинне поважатися всіма країнами.

Свобода ця не дарується державою, а постає як такий феномен, який є предметним станом людини від дня її народження. Старійшина Роберт Д. Хейзл з Кворуму Дванадцяти Апостолів наголошує, що, йдучи стежкою духовної свободи, ми повинні розуміти, що правильне використання нашої свободи вибору залежить від наявності у нас свободи віросповідання, яка включає чотири основні складові. Ними є: 1) свобода вірити; 2) свобода ділитися нашою вірою і нашими переконаннями з іншими; 3) свобода створювати релігійні організації, церкви, щоб мирно поклонятися разом з іншими людьми; 4) свобода жити за нашою вірою – вільне виявлення віри не лише вдома і в будинку зборів, а й в громадських місцях» (Ліягона. - 2015. - №7. – С.8).

Церква наголошує: живучи серед людей, чії вірування й звичаї є відмінними, важливо, згідно з Євангеліями, все ж дотримуватися заповідей і не вдаватися у суперечки. І тут вона посилається на історичний приклад. Коли воскреслий Христос побачив, що нефійці сперечаються з приводу способу хрищення, то, давши чіткі настанови щодо виконання цього обряду, він виклав важливий принцип міжконфесійних відносин: «І не буде суперечок між вами, як досі було; і не буде також суперечок між вами стосовно питань мого вчення, як досі було. Бо істинно, істинно я вам кажу, той, в кому є дух суперечок - не від мене, а від диявола, який є батьком суперечок. Саме він підбурює серця людей сперечатися із злістю, один з другим. Ось моє вчення у тому, щоб з цим було покінчено» (3 Нефій 11: 28-30). Тобто дотримання принципів релігійної свободи не пов'язується з агресивністю чи войовничістю в їх утвердженні. Церква є послідовним прихильником толерантності в міжконфесійних відносинах.

Старійшина Даллін Х. Оукс із Кворуму Дванадцяти Апостолів вважає, що свобода віросповідань захищає більшість публічних дій, однак вона підвладна умовам, які необхідні для пристосування вірувань і звичаїв інших людей. Закони можуть забороняти поведінку, яка зазвичай визнається за неправильну або неприйнятну. Менш жахливу поведінку, хоч і неприйнятну для деяких віруючих, можливо просто необхідно терпіти, якщо вона узаконена тим, що пророк з «Книги Мормона» назвав «голосом народу» (Мосія 29:26). Далі старійшина Д. Оукс наголошує на тому, що послідовники Церкви ІХСОД мають бути прикладом ввічливості. «Ми повинні любити всіх людей, вміти добре слухати і виявляти турботу стосовно їхніх щирих вірувань... Наша позиція і манера спілкування стосовно спірних питань не повинні нести в собі дух сперечань. Ми маємо бути мудрими в роз'ясненні і дотриманні нашої позиції та впливові на інших людей. Чинячи так, ми просимо, щоб інші люди не відчували образу через наші щирі релігійні вірування і вільне сповідання нашої релігії. Ми заохочуємо всіх нас дотримуватися золотого правила Спасителя: «Усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» (Мф 7:12).

Водночас Д. Оукс в низці своїх статей в часописі «Ліягона» застерігає: «Навіть тоді, коли ми прагнемо бути лагідними і толерантними, уникаючи суперечок, ми не повинні йти на компроміс з істинами, які ми не сприймаємо, чи применшувати їх значення. Ми не повинні здавати своїх позицій або поступатися цінностями. Євангеліє Ісуса Христа і укладені нами завіти неминуче втягнуть нас у вічне протистояння між істиною і оманю. **У цій боротьбі не існує нейтральної смуги**» (Ліягона. – 2014. - №7. – С. 26).

Мормони визнають, що їм приходиться жити у світі викликів інших релігій і навіть безбожного світу. Таке велике різноманіття, з одного боку, збагачує їхнє життя, а з іншого – ускладнює його. «Ми багато отримуємо завдяки спілкуванню з людьми різних національностей і релігій, які нагадують нам про чудове різноманіття дітей Бога, - визнає той же старійшина Даллін Х.Оукс. – Проте розмаїття культур і цінностей також змушує нас визначати, що можна приймати як таке, що відповідає нашій євангельській культурі та цінностям, а що ні. У цьому аспекті відмінність збільшує потенційну можливість виникнення конфлікту і вимагає від нас вдумливого ставлення до природи толерантності». Далі апостол дає своє її бачення: «Толерантність –це є дружнє і шанобливе ставлення до незнайомих поглядів та практик або осіб, які мають такі погляди чи живуть за ними» (Ліягона. – 2013. - №2. – С.30).

Провідники Церкви визнають, що завдяки сучасним засобам пересування і зв'язку святі останніх днів стали значно ближчими до різних людей та ідей, а це породжує більшу

потребу в толерантності. Всі люди живуть під Богом і є братами й сестрами, яких в їх різних релігіях вчать любити одне одного і чинити добро одне одному. Президент Гордон Б. Хінклі висловив цю думку так: «Кожний з нас з різних конфесій вірить у батьківство Бога, хоча ми можемо різнитися у наших поглядах на те, яким він є. Кожен з нас є частиною великої сім'ї, людства, синами і дочками Бога, а відтак братами і сестрами. Ми повинні старанніше працювати над розбудовою взаємоповаги, взаємного терпеливого ставлення, бути толерантними одне до одного незалежно від того, які вчення та філософії ми можемо відстоювати» (Teachings of Gordon B. Hinckley. – 1997. – P. 665).

Відтак, згідно з вченням Церкви ІХСОД, толерантність передбачає насамперед взаємоповагу до іншого, сприйняття його з наявними у нього відмінностями, з правом на життя у своєму духовному світі. При цьому толерантність і повага мормона до інших та їхніх вірувань не означає, що вони мають полишати свою відданість усвідомленим ними істинам і укладеним завітам. Тому толерантність є «дуже хиткою чеснотою». З приводу цього Даллін Оукс пише: «Ми є бійцями на війні між істиною і помилкою. Не існує нейтральної території. Ми повинні відстоювати істину навіть тоді, коли виявляємо толерантність і повагу до вірувань та ідей, що відрізняються від наших, і до людей, які мають ці вірування та ідеї». Тут слухними буде порада нинішнього Президента Церкви ІХСОД Томаса Монсона: «Гріх у наш час часто прикривається маскою толерантності. Не дозволяйте себе обманути. За тим фасадом криється душевне страждання, пригнічення і біль... Якщо ваші так звані друзі вмовляють вас зробити щось таке, що ви не знаєте, то це є неправильним – ви будьте тією людиною, яка стоятиме за правду, навіть якщо доведеться робити це наодинці».

Святі останніх днів знають, що хоч вони й повинні виявляти толерантність та повагу до інших осіб і їхніх вірувань, зокрема до їхньої конституційної свободи, пояснювати і захищати свої позиції у сфері релігії, від них при цьому не вимагається поважати неправильну поведінку і толерантно ставитися до неї. Зобов'язання бути толерантними означає, що жодна з тих чи інших форм поведінки, які є відхиленням від істини, ніколи не повинна змушувати святого останнього дня реагувати словами ненависті чи коїти недоброзичливі вчинки. Іншим віруючим слід висловлювати вдячність за той факт, що ми поділяємо спільні з ними погляди щодо того, що є найважливішим: кожен з нас вірить в Бога та в існування його абсолютної істини, загальнолюдських норм моралі, хоч і витлумачуємо по-різному ці основоположні засади кожної релігії, подаємо їх дещо іншими словами. Церква рекомендує: «Нам слід уникати суперечок, не засуджувати ближніх чи знайомих за кінцевий результат їхньої поведінки, бо ж цей суд належить Господу, а не нам. Взірцем вияву толерантності й істини – доброти у спілкуванні, але твердості в істині – має служити, з порад мормонських богословів, Спаситель Ісус Христос».

Церква мормонів не бере безпосередньої участі в екуменічному русі, в діяльності якихось міжнародних об'єднань релігійних спільнот, хоча представлена в міжнародних структурах, які обстоюють релігійну свободу. В 2015 році Церква приймала в штаті Юта делегатів Парламенту релігій світу, надавши столицю штату Солт-Лейк Сіті під площадку для міжрелігійного діалогу. Це свідчить про те, що Церква не виключає свою співпрацю з іншими релігійними інституціями у соціально значимих питаннях, зокрема у сфері моралі, благодійності, боротьби із наслідками природних стихій, в обстоюванні права на свободу віросповідань тощо. Характерним є те, що свою добродійну діяльність Церква не пов'язує із місіонерством.

Церква прагне розширити форми своєї співпраці з різними конфесіями. Багатьох навіть дивує те, що саме мормони надали допомогу крішнаїтам в будівництві їх сакральної споруди в Солт-Лейк Сіті. Толерантно складаються відносини мормонів з іудейськими інституціями. Так, Церква задовольнила прохання Центру Симона Візенталя, який попросив викреслити імена 200 вже покійних пошанованих у світі євреїв із того списку, який нею поширюється серед своїх вірян. За них мормони мали б молитися, очікуючи їх «навернення» до своєї віри. Серед цих імен, до речі, значаться А.Ейнштейн, Д.Бен-Гуріон та інші відомі діячі єврейської національності.

Набирає різноманіття у своїх формах співпраця мормонів із мусульманським світом. Високі гості з мусульманських країн постійно відвідують Солт-Лейк Сіті. Мусульмани

використовують консервні підприємства Церкви ІХСОД для виробництва для мусульманських країн халалу – ритуально чистих продуктів. З Юти постійно йде в ці країни гуманітарна допомога. Університет Брігама Янга має договори співпраці з навчальними закладами ряду країн ісламу. Один із єгипетських урядовців зауважив: «Якщо міст між християнством та ісламом колись і з'явиться, то його збудує саме Церква мормонів».

Сповідуючи та практично використовуючи принципи релігійної свободи та толерантності у своїй Церкві, мормони прагнуть зробити ці цінності нормами віри і діяльності інших релігійних організацій. Притаманний Церкві мормонів демократизм міжконфесійних стосунків сприймається іншими церквами як форма сучасного співжиття різних релігій. Не без впливу ЦІХСОД та церковному розумінню свободи релігії утверджується в світі нова культура міжрелігійних взаємин. Приклад цієї конфесії в питаннях достовірності й обґрунтованості свого віровчення поруч із повагою до інших релігійних поглядів поступово стає домінуючим в цивілізованому світі. Так, треба визнати, що саме завдяки підтримці Центру вивчення права та релігієзнавства Брігамянського університету державним, громадським і науковим інституціям України вдалося провести низку заходів, які сприяли утвердженню тієї толерантності міжконфесійних відносин, які сьогодні є в Україні, утворенню і діяльності тих міжконфесійних організацій, які нині налаштовані на цю толерантність.

Церква активно реагує на сучасні виклики секуляризованої епохи, зокрема на зниження загальної суспільної поваги до релігії, в результаті чого питання релігійної свободи втрачають свою актуальність. Керівництво ЦІХСОД помічає, що колись релігія була загальноприйнятою частиною американського життя, а зараз багато людей ставляться до неї з підозрою. «Деякі впливові голоси, - критично зауважується, - навіть ставлять під сумнів той ступінь, до якого нашої конституції слід захищати вільну релігійну діяльність, зокрема право жити за релігійними принципами і обстоювати їх». В чисельних статтях «Ліягони» засуджується байдужість до віри і до морального релятивізму, до компромісів в питаннях віри. Церква закликає протистояти охолодженню віри, слід об'єднатися всім, хто вірить у Верховну істоту, яка встановила, що є абсолютно правильним чи неправильним в людській поведінці, щоб настійливо вимагати дотримання традиційно-шанованих конституційних прав життя за релігією мормонів, «здійснювати волевиявлення в громадських питаннях згідно з нашим сумлінням та брати участь у виборах і дебатах у громадській сфері та в судових органах». Церква прямо вимагає: «Ми також повинні пліч-о-пліч з іншими віруючими відстоювати і зміцнювати свободу, захищати наші релігійні вірування і жити за ними, якими б вони не були. Для цього ми повинні йти одним шляхом, щоб забезпечити свободу поклонятися у різні способи, кому в цьому є необхідність відповідно до різниці у наших віруваннях» (Ліягона. - 2013. - №2. - С. 29).

Виступаючи в травні 2015 року на щорічній лекції з релігійної свободи в Австралійському університеті Нотр-Дам у Сіднеї, старійшина Квентін Л. Кук, з Кворуму Дванадцятьох Апостолів наголосив: «Віруючі люди повинні йти в перших лавах, захищаючи релігійну свободу — свободу, від якої походять багато інших свобод. Ми повинні не лише захищати спроможність сповідувати свою релігію, але і захищати право кожної релігії втілювати свою доктрину і закони»,—сказав він (Ліягона. - 2016. - №7).

Церква ІХСОД чітко визначила ті принципи, якими її віряни мають мудро використовувати в публічній сфері свого життя.

По-перше, слід утримуватися від прагнення закріпити в законі чи якомусь акті виконавчої влади положення, які б створювали сприятливі умови лише для віруючих, зокрема таких, які б змушували до релігійного поклоніння, навіть якщо це лише мається на увазі. Віруючі можуть діяти сміливіше, коли очікують від влади певних дій, які слугуватимуть ширшим принципам, ніж просте сприяння дотриманню ними їхніх вірувань, наприклад, прийняття законів, що стосуються охорони здоров'я, громадської безпеки і моралі. Віруючі можуть і повинні прагнути прийняття владою законів, які захищатимуть релігійну свободу, релігійні вірування і право жити за ними, якими б вони не були.

По-друге, коли віруючі прагнуть просувати свою позицію у публічній сфері, у своїх методах і захисті прав, вони завжди мають бути толерантними до поглядів і точок зору

інших людей, які не поділяють їхні вірування.

По-третє, віруючим не слід боятися загальновідомого обвинувачення в тому, що вони намагаються врегулювати мораль в законодавчому порядку. Більшість сфер закону ґрунтуються на юдейсько-християнській моралі та існують століттями. Західна цивілізація основана на моралі й не може існувати без неї.

По-четверте, віруючим не слід відступати від прагнення приймати закони, що підтримують громадські умови чи правила, які допомагають їм жити за вимогами своєї віри, де ці умови чи правила також є сприятливими для охорони здоров'я, безпеки чи моралі. Там, де більшість людей є віруючими, їм завжди слід бути чутливими до поглядів меншості.

Заявивши дванадцятим членом Символу віри про свою законопослушність, Джозеф Сміт водночас наголосив на необхідності релігійним організаціям у своїй діяльності підпорядковуватися державній владі – «государям, президентам, правителям і державним службовцям». При цьому підпорядкування Церквою ІХСОД не розглядається як підлеглість.

Старійшина-семидесятник Уілфорд Б. Андерсен, роз'яснюючи цей принцип, пише: «Релігія і уряд – це ніби подружжя, яке часом переживає важкі часи, живучи разом, але потім розуміє, що вони не можуть жити одне без одного. Як релігія, так і уряд для свого процвітання потребують незалежності, але історія показує, що повне розлучення не йде на користь жодній із сторін. Вони йдуть різними, але паралельними шляхами. При цьому вони досягають найбільшого успіху, коли захищають і підтримують одне одного» (Ліягона. - 2015. – №7. – С.35).

Церква ІХСОД з ентузіазмом сприймає те, що більшість урядів у сучасному світі визнають принаймні певну ступінь релігійної свободи і забезпечують своїм громадянами право на поклоніння і сповідання своєї релігії відповідно до того, як це їм каже їх власна совість. Нав'язування в країні державної релігії мормони розглядають як «задушливу втрату свободи», а загальну заборону урядом релігії - як чинник зрештою занепаду моралі.

Якщо в країні релігійні вірування і відокремлені від держави, вони однак мають захищатися і охоронятися нею від переслідувань. В «Книзі Мормона» наголошено: «То ж якщо людина бажала служити Богові, це було її правом; або, іншими словами, якщо вона вірила в Бога, це було її правом служити йому; але якщо вона не вірила в нього, не було такого закону, щоб покарати її».

Відомо, що Церква ІХСОД послідовно відстоює принцип політичного нейтралітету, докладно пояснюючи його суть. Водночас вона заохочує своїх послідовників долучатися до політичних процесів і брати участь у публічних обговореннях актуальних проблем суспільного життя. «Це складова нашої релігії – бути хорошими громадянами там, де ми живемо». У «Довіднику 2: Керування Церквою» сказано: «Згідно із законами їхніх країн, члени Церкви заохочуються реєструватися для голосування на виборах, ретельно вивчати спірні питання та кандидатів і голосувати за тих, які, на їхнє переконання, будуть діяти порядно і розсудливо. Святі останніх днів мають особливе зобов'язання знаходити тих керівників, які є чесними, добропорядними і мудрими, голосувати за них і підтримувати їх».

Будучи відданими громадянами країни проживання, члени Церкви ІХСОД беруть участь у державному управлінні на всіх рівнях, підтримують органи влади в їх діяльності, голосують під час виборів, служать у збройних силах своєї країни тощо. Влада будь-якої держави може бути впевненою в тому, що серед громадян її країни саме члени Церкви ІХСОД «ретельніше за всіх дотримуються її законів, шанують і підтримують їх... Члени Церкви глибоко поважають свободу совісті – право кожної людини вибирати те, у що їй вірити і як поклонятися» (Церква Ісуса Христа Святих останніх днів. - К., б/р. – С.9).

Вчення про законопослушність стає неодмінною ознакою свідомості членів Церкви мормонів. Мормони України, де рівень правосвідомості надзвичайно низький, демонструють повагу до законів. Так, вірянки Церкви Тамара Козлова з Києва пише: «Дотримання закону робить життя всіх громадян більш безпечним і впорядкованим. Про цей прекрасний євангельський принцип просто і зрозуміло говориться в Священних Писаннях. Небайдужість – ось в чому, на мій погляд, сила вільної людини. Виявляти турботу слід не лише щодо своєї сім'ї, а також до природи, навколишнього середовища, до країни. У нашому житті має діяти закон небайдужості. Мені хочеться, щоб діти з дитинства більше любили свій край, а потім

навчили цьому і своїх дітей». Цю думку підтримує й Наталія Кларк з Броварів: «Я знаю, що бути хорошими членами Церкви ІХСОД означає бути і хорошими громадянами своєї країни. Це також означає не бути байдужими в суспільному житті. Якщо ми будемо дотримуватися існуючих в нашому суспільстві законів і правил, то будемо в безпеці» (Ліягона. - 2009. - №4).

Старійшина Рональд А. Разбанд, з Кворуму Дванадцятьох Апостолів, служив головою президентом сімдесятників, коли у вересні 2015 року звертався до студентів Університету Бригама Янга у Прово (Юта, США). «Деякі люди вашого віку не розуміють, чому релігійні групи долучаються до політики в першу чергу, і вони часто скептично ставляться до того, що керує релігійними людьми, коли вони так чинять,—сказав він.— Колективний голос груп людей, які вважають, що релігії не слід брати участь в політичних обговореннях, стає все гучнішим в останні роки, таким чином збільшуючи “небезпеку створення ще одного класу постраждалих—віруючих людей, таких як ви і я”. Старійшина Разбанд сказав студентам, що світ потребує активного залучення представників їхнього покоління у цю сферу. “Нам потрібне природне розуміння співчуття, поваги і справедливості, притаманне вашому поколінню. Нам потрібен ваш оптимізм і ваша рішучість долати ці складні соціальні проблеми”. Відповідь, за його словами, має починатися із заповіді Спасителя: “Як Я вас полюбив, так любіть один одного й ви!” (Ів. 13:34).

Питання релігійної свободи постійно знаходяться в полі зору керівництва Церкви. У щорічному 2016 року огляді з релігійної свободи головним спікером був старійшина Ленс Вікмен, який звернувся до учасників конференції із доповіддю «Сприяння релігійній свободі в секулярну добу: основні принципи, практичні пріоритети і справедливість для всіх». Його підтримав президент Юта-університету Метью Голанд, який протиставив релігійну свободу світськості (Religious Liberty v Secularity: Is the American Founding still useful?” [http://www.iclrs.org/index.php?pageId=1&contentId=1&blurId=60260].

Церква ІХСОД послідовно підтримує різні ініціативи, спрямовані на просування релігійної свободи у світі. Так, у Прово нею проводяться щорічні міжнародні симпозиуми, присвячені релігійній свободі. На ці форуми Міжнародний центр дослідження права і релігії Університету Бригама Янга запрошує науковців, державних і релігійних лідерів, журналістів, громадських діячів з усіх країн світу, і відносно благополучних і дійсно конфліктних в сфері свободи релігій, щоб обговорити актуальні проблеми буття релігійних громад в сучасному світі. Щороку у роботі цих симпозиумів беруть участь українці (там вже побувало понад 20 осіб від державних органів влади, громадських і релігійних організацій, наукових установ, масмедійного середовища), які представляють ситуацію в Україні в цій сфері. Україна майже завжди постає як позитивний приклад, де дотримуються загалом принципів релігійної свободи, де відсутня дискримінація за релігійною ознакою, де між релігіями і церквами зберігається відносний мир і порозуміння, де державно-церковні відносини вписуються в цивілізовану модель.

Крім того, Центр права і релігієзнавства університету Бригама Янга (Прово, США), співпрацюючи з Міжнародною Академією свободи релігії і віровизнань, разом вже більше 25 років організовує у різних країнах світу цикли науково-практичних конференцій, присвячених проблемам свободи буття релігії. Вони не лише вчать, а й формують толерантність міжконфесійних відносин. Біля двадцяти таких конференцій з видруком вісімнадцяти книг щорічника “Релігійна свобода” вже проведено в Україні. Чергова конференція «Релігійна свобода на перехресті епох, культур і країн» із запрошенням до участі в ній науковців і практиків сфери державно-церковних відносин відбудеться у вересні 2016 року в Києві. Завдяки цим конференціям не лише державні службовці та науковці, а й громадська думка у нас в Україні загалом налаштовані на сприйняття поліконфесійності і свободи віровизнань як нормального стану суспільного і релігійного життя.

Вперше зустріч керівників обласного рівня різних конфесій з питань свободи віросповідань, які Центр релігійної інформації і свободи УАР разом із Державним Комітетом України у справах національностей і релігій та Відділенням релігієзнавства Інституту філософії Національної Академії наук України проводить в областях країни, відбулася в 2009 році на базі Чернівецького Дому молитви Церкви ІХСОД. До участі в різних заходах з питань свободи совісті, демократизації державно-церковних відносин, толерантизації

міжконфесійних взаємин, які проводять названі інституції на всеукраїнському рівні, також активно прилучається Управління Церкви ІХСОД України.

В своїх рекомендаціях щодо подальшого розвитку свободи релігії в Україні Церква Ісуса Христа Святих останніх днів разом із співпрацюючою з нею Українською Асоціацією релігієзнавців наголошує на необхідності встановлення повної відповідності українського законодавства духу і букві міжнародних правових норм. Законодавство має утверджувати такий розвиток системи релігійної свободи в Україні, щоб це гарантувало рівне правове положення різних релігійних спільнот перед законом, рівні права українських громадян і віруючих іноземців. Воно має захищати не лише право на свободу вибору віровизнання, а й на свободу релігійного вияву, зокрема право поширювати свої погляди без будь-яких перешкод цьому. Обмеженням можуть підлягати лише такі зовнішні вияви релігії, які, згідно зі статтею 9 Європейської Конвенції, «необхідні в демократичному суспільстві». Відтак, відповідно до визнаних європейських норм, не може бути обмеженою законом чи адміністративною практикою й місіонерська діяльність, яка є невід'ємним елементом діяльності кожного мормона.

Підсумовуючи, наголосимо, що Церква мормонів вважає недопустимою дискримінацію будь-якої релігії з будь-якого приводу, зокрема новозасновану конфесійну спільноту чи релігію меншості, які подеколи не визнаються домінуючими або традиційними конфесіями. Вона виступає за те, щоб із врахуванням положень Документу Віденської зустрічі держав-учасників Конференції з безпеки і співробітництва в Європі (1986 р.) релігійні об'єднання влаштовували свою діяльність відповідно до свого віросповідання, мали вільні зв'язки із своїми зарубіжними одновірцями із врахуванням релігійної практики в різних релігійних традиціях. Покійний Президент ЦІХСОД Гордон Хінклі закликав шанувати людей інших, ніж твої, релігійних, політичних та філософських переконань, додавши при цьому, що це не пов'язано «з відмовою від своєї теології». «Визнавайте їх гідність, не відшукуйте їх недоліки. Звертайте увагу на їх сильні сторони й добродійності – так ви знайдете ту силу, яка принесе користь вам самим», - наголошував він. Закликаючи представників інших конфесій приїздити в Солт-Лейк Сіті з метою ознайомлення з діяльністю Церкви мормонів, Г. Хінклі обіцяв: «Ми з радістю привітаємо їх. Ми зробимо все можливе, щоб вони почувалися у нас як дома».

Як бачимо, поява та функціонування Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів історично і логічно пов'язані із релігійною свободою, цінність якої не тільки сповідують члени Церкви, поширюючи її в свідомості інших віруючих і невіруючих людей, а й активно впроваджують в практику їх щоденного життя.

7. Алла БОЙКО. Образ «іншого» та «чужого» в медіапросторі України (на прикладі висвітлення в ЗМІ діяльності Церкви ІХСОД)

Багатоконфесійність, закріплена в Конституції України, і толерантність до різних релігійних груп, яка панує в українському суспільстві, дозволяють кожному громадянину знаходити свій шлях до Бога і публічно виявляти власне світосприйняття й світорозуміння, в тому числі і в засобах масової інформації. Відтак в нашому суспільстві мав би бути наявний інтерес до різних конфесій і релігійних течій, які представлені у медіапросторі держави. Щодо деяких конфесій, а саме, УПЦ КП, УКГЦ, УПЦ МП, мусульман, іудеїв, протестантських церков це певною мірою виправдовується. Але в Україні функціонує чимало релігійних організацій, навколо яких існує так звана інформаційна блокада, певною мірою штучна. Тобто, деякі релігійні організації функціонують поза медійним простором або ж інформація в ЗМІ про їх діяльність недостатня, що часто призводить до різних вигадок, домислів, які стають основою до стереотипізованого сприйняття того чи іншого явища.

Процеси стереотипізації в масовій свідомості є предметом дослідження для багатьох науковців. З релігійного ракурсу цій проблемі присвятила кілька праць Л.Филипович [1], у